

Også mange af de sælsomme fænomener, som krig og blokade skabte i handelslivet i disse år, kan mere eller mindre belyses ved den aftrykte korrespondance. Således omtales anvendelsen af forfalskede skibspapirer i stor stil, smugleri, licensfart og de til disse knyttede interesser, men her gælder det, at udgiveren synes at have trukket det interessante og usædvanlige frem på bekostning af det mere dagligdags.

Omtale af Danmark-Norge findes naturligvis hyppigt. Man får et levende indtryk af, hvorledes danske kanonbådes og kaperes virksomhed voldte englænderne besvær, især i de første af krigsårene. Der er omtale af planerne i 1808 om besættelse af Bornholm og Christiansø, af besættelsen af Anholt i 1809, af bestræbelserne for at gøre blokaden af Sjælland effektiv, men også af engelske uheld som tabet af en stor konvoj ved Dragør i 1808 og andre alvorlige skibstæb, som dog alt i alt ikke kunne standse den engelske fart på Østersøen. – Som et kuriosum kan det nævnes, at det fremgår, at den danske konsul i Kolberg var engelsk spion i en række år.

Alt i alt er The Saumarez Papers trods sin begrænsning en interessant udgave, som kaster lys over visse sider af politik og krigsførelse i Østersøområdet på Napoleonskrigenes tid.

AA. RASCH

NILS RUNEBY: Den nya världen och den gamla. Amerikabild och emigrationsuppfattning i Sverige 1820–1860. Studia Historica Uppsaliensia XXX. Scandinavian University Books. Svenska Bokförlaget 1969. 501 s. 48.– sv. kr.

Svensk historieforskning har i de sidste år sat stor kraft ind på studier i den demografiske udvikling efter 1800 og særlig i den voldsomme oversøiske udvandring fra landet efter 1840. Trods emnets centrale placering i svensk historie før 1914, har forskningen stort set ikke beskæftiget sig med udvandringen siden årene omkring 1910, hvor statistikerens Gustav Sundbärg udsendte den vældige materialesamling *Emigrationsutredningen* i 21 bind, en grundig kulegravning af svenske befolkningsforhold til belysning af masseudvandringens baggrund. *Emigrationsutredningen* tog så at sige pusten fra yderligere forskning i emnet. Når det imidlertid fra omkring 1960 atter er blevet taget op, skyldes det dels den almindelige tendens i forskningen til at beskæftige sig med social- og kulturhistoriske emner, men særlig den opfordring, der lå i professor Birgitta Odén's konkurrenceforelæsning i 1963: *Emigrationen från Norden till Nordamerika under 1800-talet. Aktuella forskningsuppgifter* (trykt i svensk Historisk Tidskrift 1963, s. 262–77). Siden da har der udviklet sig to centre i Sverige, der udelukkende beskæftiger sig med studiet af emigrationsproblematikken. Det ene er det meget aktive Emigrationsinstitut i Växjö, det andet er Institutionen för amerikansk historia i Uppsala, inspirerende ledet af docent Sune Åkerman. Resultater af dette arbejde er begyndt at vise sig, og i de følgende år vil en række publikationer om udvandringen før 1914 fremkomme. En følge af den svenske aktivitet på området er, at interesse for emnet også har rejst sig i de andre nordiske lande – et omfattende fællesnordisk projekt er i støbeskeen. På komparativt grundlag skal udvandringen som socialøkonomisk og politisk fænomen udforskes.

Et af de spørgsmål, der har beskæftiget flere svenske forskere, er, hvordan emi-

grationen som massebevægelse kom i gang allerede i 1840'erne. Hvad vidste de svenske bønder dengang om Amerika? Hvordan nåede oplysninger om dette fjerne land ud i de afsides svenske länddistrikter, hvorfra emigranterne rekrutteredes? Dr. Nils Runeby har forsøgt at besvare dette spørgsmål i sin omfattende undersøgelse for årene 1820–60, masseudvandringens første fase. Ved at samle alle litterære vidnesbyrd fra tiden om Amerika har han forsøgt at tegne et billede af, hvad man vidste og mente om dette land. Det umiddelbare indtryk man får ved at læse hans fremstilling er, at der var en helt forbløffende masse skriven og diskuteret om livet og forholdene i Fristaterne allerede fra 1820'erne. På akademisk plan foregik der en løbende polemik i tidsskrifter og piecer om amerikansk demokrati, der særlig fik et ideologisk tilsnit, efter at Tocqueville's berømte værk *De la Démocratie en Amérique* allerede i 1839 blev oversat til svensk, kun fire år efter dets fremkomst (i Danmark fremkom 1844 et uddrag i den af Monrad redigerede artikelsamling *Gjengangeren*). Når Runeby kan bibringe læserne indtrykket af en vældig offentlig diskussion om Amerika i Sverige, skyldes det for det første, at han med stor energi har gennemgået så at sige alle kildegrupper, således lange rækker af aviser og tidsskrifter; men dertil kan måske føjes, at han også refererer sine fund med så stor udførlighed, at de syner mere i landskabet, end de gjorde det for samtiden.

Diskussionen i Sverige deler sig naturligvis i en konservativ gruppe af modstandere mod det demokratiske styre i Fristaterne og en stor del liberale, der med begejstring læste om Washingtons og Jeffersons USA. Men delingslinierne brydes i løbet af perioden, dels under indtryk af begivenhederne i Europa, revolutionerne i Frankrig, og dels efter om man betragtede USA som politisk fænomen eller som de store agrare muligheds land. Det indtryk af Amerika, der kom til Sverige gennem de svenske gesandters indberetninger, var i sandhed ikke opmuntrende. Det hidrørte bl.a. fra, at Washington dengang blev betragtet som et forvisningssted for diplomater, hvor de f.eks. kunne få lejlighed til at reparere en ødelagt økonomi.

Da den svenske emigration begyndte i 1840'erne, blev den offentlige mening i Sverige delt i mange grupper. Nu kom til opfattelsen af Amerika også spørgsmålet, om man fandt, at udvandringen fra Sverige var en fordel eller en ulykke for landet, og hertil føjede sig også forskellige meninger om de religiøse bevægelser, som udgjorde en væsentlig del af 1850'ernes udvandring. Med stor dygtighed op-ridser Runeby mønstret i denne diskussion, der navnlig i midten af 1850'erne og begyndelsen af 1860'erne tog et stort omfang, førtes både i pressen og på rigsdagen. Et centralt spørgsmål, der stadig foresvæver en under læsningen af Runeby's omfattende skildring er: kunne der skrives en tilsvarende bog på dansk materiale? Foregik der en tilsvarende diskussion om Amerika og om opfattelsen af oversøisk udvandring i Danmark i årene 1820–60? Rent umiddelbart vil man tvivle på det og tænke sig den mulighed, at denne mangel på omtale af og diskussion om det store land i vest måske var en medvirkende årsag til, at den danske udvandring blev så forholdsvis lille i forhold til Norges og Sveriges. Men måske vil en nærmere gennemgang af danske aviser og tidsskrifter gøre tvivlen til skamme og afsløre, at der også her var debat om demokrati og livsudfoldelse i Amerika. En undersøgelse som Nils Runebys kan forekomme noget langtrukket, men er alligevel værdifuld, dels ved sin belysning af den tidlige udvandringsbaggrund, og dels som bidrag til tidens idépolitiske debat.

KRISTIAN HVIDT